

Անմիջապէս կը բռնեն: Տիւարային կը կրթնի:

Վերջին նիգով մ'որ հեւքն է հոգեվարժին լըրացող՝
«Ճուհա՛ր... Ճուհա՛ր...» կը ձայնէ...

Գուրսէ՛ն՝ չարգո՛յժ ափորներ
Կանչերն իրենց առաջին կը ձգեն ահա՛ քառէ քառ...:

— Մե՛ծ է հաւատքն՝ իրա՛ւ որ՝ գիւղացիին եւ արդար...:

ՎԱՐՈՒԺՆԱԿ

ՓՇՐՈՒԱԾ ԸՆՏԻՐ ԱՆՕԹԸ (*)

Տարիներէ ի վեր գրեթէ երբեք ուրախ չեղող Եկեղեցին, համատարած սուգի մը տակ լուռ կը հեծէ, ողբացեալ Բարդէն Ս. Կաթողիկոսի կսկծալի մահուամբը: Միջերկրականի ծիծաղկոտ ու մշտակապոյտ մէկ ափին վրայ, Անթիլիասի աւաղուտքներուն մէջ քարձրացող անշուք ու պարզունակ Վհարանի մը մէկ անկիւնը, զինուորականի մը երկաթեայ պարզ մահճակալին մէջ, զինուորի մը կեանքը ապրող Հայրապետը փակեց իր աչքերը, չարաթ մը տեսող չարչարանքէ եւ հոգեկան կծկումներէ զերջ: Պարզ անկողնի մը վրայ մեռաւ, իր ամբողջ կեանքին մէջ պարզութիւնը միայն սիրող բայց Հայ Եկեղեցւոյ ամենէն արժէքաւոր սպասաւորներէն մին:

Կարելի չէ՝ երբեք խորհիլ ու քննել թէ ինչո՞ւ համար այսքան կանուխ բաժնուեցաւ մեր պատուական Հայրը, երբ դեռ նոր պիտի սկսէր հետապնդելու իր ծրագիրներուն ամենէն կարեւոր մասերը:

Մեր աչքերուն առջեւ օրերով հիւանդապին փնձակ մը անցուց, մեր աչքերուն առջեւ հոգեվարժի դաւարումներուն սրտովին տոկաց, մինչեւ որ իր զօրաւոր զգայարանները հետդհեւտէր զաղբեցան գործելէ, եւ աչքերը փակեց

մեր աչքերուն առջեւ, ու նոյն մեր աչքերուն առջեւ է որ իջուցուեցաւ սա քովնտի մատրան մէջ բացուած փոսը, եւ սակայն հակառակ բոլոր այս շօշափելի եւ իրարու յաջորդող դժպիսի տեսարաններուն, դժուար կը հաւատանք թէ Ան մեռաւ:

Նախախնամութեան տնօրինութեանց առջեւ խոնարհելով հանդերձ, չենք կրնար ըմբռնել թէ ինչո՞ւ համար այսպէս եղաւ, ու փշրուեցաւ պատուական անօթ մը: Հողէ կամ ապակիէ անօթ մը կամ պարզ բաժակ մը, որուն ձեւին եւ բերած շնչին ծառայութեանը վարժուած ենք, երբ յանկարծ կը սահի մեր ձեռքերէն ու վար իյնալով կը փշրի, պահ մը ստամբ կը մնանք այդ փշրուած կտորներուն պարզած խղճալի տեսարանին առջեւ, կարծես մեծ վիշտէ մը զարնուած ըլլայինք: Ի՞նչ էր տրժէքը այդ ջախջախուած անօթին. բայց անոր յեղակարծ փշրումը վիշտ կը պատճառէր մեզի, վասնզի ան ընտանին էր մեր կեանքին, անոր վարժուել էինք, ու անոր այս ձեւով խորտակումը մեզի ցաւ կ'առթէր:

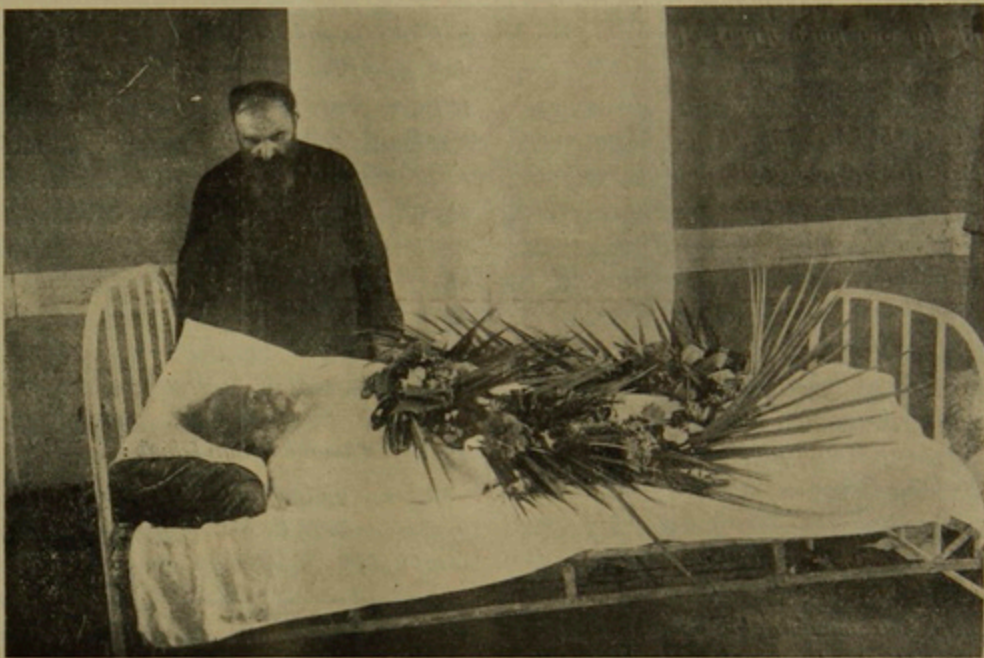
Հապա ի՞նչպէս չվշտազնիլ՝ յանկարծ մեր աչքերուն առջեւ փշրուած թանկագին անօթի մը վրայ, ոսկիով կաղապարուած եւ ազամանդէ դանակներով ճոխացուած անօթի մը վրայ, որ լեցուած էր աննման գիտութեամբ, անսահման բարութեամբ եւ անսահման շնորհքով ու նիրքով: Ահա ա՛յսպիսի փշրուած պատուական

*) Այս տողերը ամփոփումն են դամբանական այն փարոզին որ խօսուեցաւ Ս. Քառասնից եկեղեցւոյ մէջ, Օգոստոս 2ի կիրակին:

անօթ մըն էր որ իրեն հետ խորտակեց նաեւ մեր սիրտերը:

Ողբացեալ Սրբազան Հայրապետը ինկաւ անժամանակ, կեանքին ու գործերուն ծրագրին կիսատ ճամբուն վրայ, նման այն նկարչին, որ օրերով երազելէ յետոյ իր յղացած պատկերին վրայ՝ իր իր ամենէն հսկայ երկունքը, անցաւ իր կտաւին առջեւ ու զայն լեցուց մատիտի

թեթեւ ստուերներով, ու երբ պիտի սկսէր իր երանդապնակը իր նիւթ ծառայեցնել իր երկնած զաղափարին, զոր շոշափել կը կարծէր նոյն իսկ թանձր կտաւին վրայ, ու հաղիւ յառաջացած՝ հոն դրած կենդանի գոյներու ներդաշնակութեանը մէջ, արուեստագէտը կ'իյնար յանկարծ, կէս ճամբուն, լքելով իր հանձարին զեղեցիկ երկունքը:

Բարգէն կաթողիկոս իր մահուան անկողնին վրայ. — Արտաւագդ արքեպս. կը հսկէ անոր սնարին :

Բարգէն Հայրապետ ինկաւ անժամանակ, նման այն արձանագործին, որ օրերով թափառեցաւ գտնելու լաւագոյն մարմարը, որուն ծոցէն պիտի ստեղծագործէր հրաշակերտը իր բարձրագոյն յղացումին: Ու երբ գտաւ իր ուզած նիւթը, զայն գուրգուրանքով փոխադրեալ իր աշխատանոցը, ուր տաճարի սարկաւազին նման, ուսերուն անցուց սպիտակ շապիկը եւ կոշտ զանգուածին առջեւ ծնրադիր, իր մուրճովն ու քերիչովը սկսաւ զայն ձեւաւորել, ու երբ արուեստագէտը կը սկսէր ժպտիլ արձանին տակաւ մարմնաւորուած գեղեցկութեան առ-

ջեւ, որ վերջնական հանգրուանը չէր անշուշտ իր բրիչի հարուածներուն, ինկաւ յանկարծ ու հաղիւ նուազուն աչքերը կրցան ճանչնալ մեծութիւնը իր հոգիին ալիքներէն բարձրացած գեղեցկութեան բազինի շրջապատի ստուերներուն:

Տարբարագղ հովուապետը ինկաւ անժամանակ, նման այն քերթողին, որ տարիներ շարունակ որոնէր էր սրբազան հուրը իր հոգիի սլացքներուն ու երբ լեռներու սպիտակ բարձրութեանց վրայ կամ ծովերու անյատակ կապոյտին մէջ գտեր էր ծիածանումը իր տեսիլք-

ներուն, ու հին դարերու տեսանողի մը նման, մազադաթի դէղերը ծունդին վրայ հանդէպուցած, հոն իր մեծ քերթուածը կը դրոշմէր, ու յամբօրէն կը բարձրանար դէպի աւարտը իր քնարին, սաստիկ ջերմին ու հեռումին հարուածին տակ՝ վար կը ձգէր իր փետուրը, ու մոմի մը պէս կը հլուծէր ու կը մարէր իր կոթողած փառքին առջեւ վայրահակ:

Այսպէս ինկաւ արիասիրտ Վարդապետը, ուխտաւորի իր ճամբուն վրայ վիրաւոր, նման իր աշխատանոցին մէջ տքնող գիտունին, որ իր կեանքը ուղեց ի սպաս դնել մարդկային վէրքերն ու հեծեմանքները մեղմացնելու սուրբ նպատակին: Ու երջանկութեան մէկ պահուն՝ երբ տքնաջան աշխատութեանը բարիքը պիտի դնէր համամարդկային ծառայութեան սեղանին վրայ, յանկարծ կեանքին թելը կը փրթէր, հսկայ ուղեղին փոքրիկ ու անտեսանելի մէկ մաղերակին պայթումովը:

Այսպէս մեռաւ ահա Հայ Եկեղեցւոյ թանկագին հովուապետը, որ, քառասունհինգ տարուան իր հոգեւոր ծառայութեան երկար շրջանին լիովին մարմնացուց Հայաստանեայց նահատակ բայց միշտ կենսունակ Եկեղեցին, անտեսանելի եւ աննխախտ տապանակի մը վերածելով Հայ Եկեղեցւոյ ոգին ու անոր խորհուրդը, զոր հաւատարմօրէն պտըտցուց երկիրէ երկիր, մինչեւ հոռաւոր ծովերէն անդին, ամէն տեղ ուղեւով բարձր բռնել Եկեղեցւոյ պատմական ու դարաւոր համբաւը, երբեմն խիստ, շատ անգամ անոյշ դաստիարակութեամբ: Անիկա զոց գիտէր Հայ Եկեղեցւոյ անցեալի ձիւ պատմութիւնը, անոր վէրքերն ու թերիները . ու Եկեղեցւոյ ճշմարտ վարդապետն էր Ան, իր բարձրագոյն

ծառայութեան մէջ նոյնիսկ, Անթիլիասի մատրան իր անշուք Աթոռին վրայ, Դպրեմանքի դասարաններուն մէջ կամ դարաստանին վրայ, Հալէպի Ս. Քառասնից կամ Ս. Աստուածածին եկեղեցիներու մէջ, կամ վերջապէս ուրիշ տեղ:

Պէտք էր տեսնել զինքը, այս տարուան Մարտի վերջերուն, երբ Լուսաւորչայ ոսկեծղի Աջը իր պարթեւ ձեռքին մէջ, օրհնութիւն կը բաշխէր բաղմահաղար ուխտաւորներուն, բացօթեայ տաղաւար — տաճարի շարժական բեմին վրայէն: Այն ի՞նչ եռանդ էր որ տեսանք բոլորս, երբ պատարագի ատեն, Ոսկերեանի աղօթքը մէկի տեղ երեք անգամ կը քաղէր, յուզմամբ մը, որ դիւրաւ կը նշմարուէր արցունքի յորդ կաթիլներուն իր կենսունակ բերելու մէջ ծիածանումէն: Ու մանաւանդ պէտք էր տեսնել զինքը, երբ Ս. մեռոնի գրեթէ լեցուն ոսկիաշէն ու գեղանկար կաթսային մէջ, իրարու հտեւէ կը լեցունէր Ղազար Զահկեցիի, Գէորգ Ե.ի եւ Սահակ Բ.ի օրհնած մեռոններէն մնացորդներ, յանուն... Հայ Եկեղեցւոյ միասնականութեան:

Լա՛ւ որ, տկարութեան օրերուն մէջ իսկ, կրցաւ օրհնել Ս. մեռոնը, Անթիլիասի տաղաւարին մէջ, որպէս զի լիացած ըլլար իր Հայրապետական աստիճանին պարտադրած հոգեւոր խրախճանքովը: Զգացած էք արդեօք թէ կրնար կարճ ամհաներ յետայ, մեծ անակնկալը պատահիլ:

Ի՞նչ կ'ըլլար, եթէ ողբացեալ Շահէ Սրբազանի դառնադէտ մահէն յետոյ, ողջ մնար իր մեծ սրտակիցն ու դորձակիցը: Խորհուրդ մարդկան, կա՛մք Աստուծոյ:

Հալէպ

ԱՐՏԱԻԱԶԴ. ԱՐՔԵՊՍԿ.